Katarzyna Sikora
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
ORCID: 0000-0003-2008-6908
DOI 10.24917/20838972.17.10

„Niebieskie Karty" a przemoc wobec zwierząt

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł stanowi pogłębioną analizę problematyki, którą zajmowałam się w swojej pracy licencjackiej zatytułowanej „Niebieskie Karty a przemoc wobec zwierząt", obronionej na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie, pod opieką dr hab. Marcina Urbaniaka.

Zwierzęta żyją i zajmują bardzo ważną pozycję obok nas – ludzi. Ich ochrona stanowi nasz obowiązek ze względów moralnych, etycznych, ekologicznych, prawnych czy społecznych. Powinna wynikać z poczucia empatii, wrażliwości i opieki nad istotami słabszymi. Niestety faktem jest, iż zwierzęta padają ofiarami przemocy ze strony człowieka. Konieczne jest więc ustanowienie sposobów i narzędzi ochrony zwierząt, a także podkreślanie i przestrzeganie praw, jakie im przysługują. Mój wybór i zainteresowanie tą tematyką wynika z faktu, że przemoc wobec zwierząt stanowi w mojej opinii niezwykle ważny problem, który we współczesnym świecie nadal jest bagatelizowany przez wiele ludzi, a obecnie przyjęte rozwiązania i regulacje prawne nie są wystarczające, aby skutecznie zapobiegać krzywdzeniu zwierząt.

W części pierwszej poniższego artykułu przybliżę pojęcie „przemocy", jak również scharakteryzuję jej przyczyny. Swoją uwagę skupię na aspektach wyboru przez sprawców swoich ofiar, które przemoc dotyka. Następnie przedstawię i szczegółowo przeanalizuję narzędzie do walki z przemocą, jakim jest procedura „Niebieskie Karty". Wskażę jej przebieg, etapy i możliwości stosowania, jak również efektywność jej działania.

Kolejną część artykułu poświęcę tematyce praw zwierząt. Przedstawię ochronę praw przysługujących zwierzętom na gruncie obowiązujących w Polsce przepisów. W szczególności skupię się na analizie ustawy o ochronie zwierząt. Wymienię przestępstwa przeciwko zwierzętom, wyszczególnię odpowiedzialność karną jak również postępowanie przed organami. Wskażę także niedociągnięcia i luki prawne, przez które dobro zwierząt nie jest dostatecznie dobrze chronione.

Głównym celem artykułu jest zaprezentowanie postulatu rozszerzenia procedury „Niebieskie Karty" o zwierzęta towarzyszące i udowodnienie hipotezy, że uprawnione jest stosowanie analogii pomiędzy przemocą wobec zwierząt, a osobami najbliższymi. W tekście wskażę czynniki które uzasadniają zastosowanie procedury „Niebieskich Kart", także w stosunku do zwierząt. Opiszę konkretne przypadki znęcania się nad zwierzętami, jak również podobieństwa wynikające z przemocy domowej wobec ludzi i zwierząt towarzyszących. Zwrócę także uwagę na obszary i działania, które moim zdaniem mogą realnie przyczynić się do pomocy zwierzętom i zmianie sposobu ich postrzegania i traktowania.

Mam nadzieję, że poniższa praca uwidoczni problem krzywdzenia zwierząt – w szczególności tych, które żyją obok człowieka i powinny być jego towarzyszem, przyjacielem, a nie ofiarą. Ufam, że w przyszłości przemoc wobec zwierząt będzie postrzegana w sposób równie poważny, jak przemoc wobec kobiet czy dzieci. Mam również nadzieję, że za świadomością pójdą także czyny i działania legislacyjne, jak również wprowadzanie konkretnych rozwiązań, podobnych do tych, które postuluję w mojej pracy.

Pojęcie przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą[1]. Według ustawowej definicji za przemoc więc należy uznać nawet pojedyncze zachowanie, a także zaniechanie działania. Najczęściej ofiarami maltretowania są kobiety i dzieci[2]. Można więc stwierdzić, że najbardziej narażone na krzywdę są podmioty najsłabsze fizycznie, nie zawsze potrafiące okazać ból i cierpienie, które często nie potrafią same się obronić. Szczególną grupę stanowią zwierzęta, które nie mogą z oczywistych względów same zatroszczyć się o siebie i swoje prawa. Przyczyny przemocy wśród ludzi są trudne do określenia i często indywidualne dla każdej rodziny i sprawcy. Jednakże można wyróżnić trzy podstawowe warunki decydujące o przemocy:

1 Sejm RP, Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. 2005 Nr 180 poz. 1493.

2 Danuta Rode, *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010), 57.

- sprawca czuje się bezkarny, więc stosuje przemoc bez obaw o konsekwencje;
- przemoc stosowana przez sprawcę realizuje jego potrzeby;
- działania sprawcy naruszają dobro i prawa ofiary[3].

Niestety, ofiary często wstydzą się rozmawiać o przemocy bądź sądzą, że jest ona ich prywatnym problemem. Nie potrafią prosić o pomoc, boją się reakcji oprawcy. Jeżeli ofiarom tak trudno jest stanąć w obliczu przemocy, szukać rozwiązania, rozmawiać, bronić się, to jak mają czynić to skrzywdzone zwierzęta? Zwierzęta, które skazane są na łaskę, choć niestety często niełaskę człowieka? Które nie mogą przemówić, poskarżyć się, obronić. Swoją krzywdę i ból mogą okazać jedynie za pomocą zachowania, co jednak rzadko chroni je przed cierpieniem. Pozostaje mieć nadzieję, że złe czyny w stosunku do zwierząt zostaną zauważone przez empatycznych i szanujących gatunek zwierzęcy ludzi. I że pomoc nadejdzie w porę.

Walka z agresją w rodzinie jest trudna i skomplikowana głównie przez fakt, że dotyczy bliskich sobie osób. Przemoc jest dla agresora atrakcyjna, bowiem stanowi sposób na szybkie wyładowanie negatywnej energii, pozwala także na kontrolę i sprawowanie władzy, na co zwraca uwagę H. Bednarski[4]. W Polsce można dostrzec wzrost ilości instytucji rządowych i pozarządowych, które wspierają i pomagają ofiarom przemocy rodzinnej, a jedną z najskuteczniejszych jest procedura „Niebieskie Karty".

Procedura „Niebieskie Karty"

Przepisy wewnętrzne, które określały zasady przeprowadzenia interwencji dotyczących przemocy w rodzinie zostały wprowadzone przez komendanta głównego Policji w 1998 roku pod nazwą „Niebieskie Karty". Procedura „Niebieskie Karty" obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie[5]. Warto podkreślić, że określenie „uzasadnione podejrzenie" daje możliwość do wszczęcia procedury nawet w sytuacji braku dowodów.

3 Ks. Józef Młyński, „Przemoc w rodzinie – skala zjawiska, ofiary przemocy i formy pomocy pracowników socjalnych." *Studia Socialia Cracoviensia*, t. 4 nr 2 (7), (2012): 144.

4 Henryk Bednarski, „Przemoc w rodzinie jako przykład dysfunkcjonalności rodziny." *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, Nr 1–2 (2012): 154.

5 Sejm RP, Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Procedurę „Niebieskie Karty" wszczyna się za pośrednictwem odpowiedniego formularza o nazwie „Niebieska Karta – A". Uprawnienia do rozpoczęcia tego procesu posiada wiele jednostek organizacyjnych – np.: przedstawiciele policji, pomocy społecznej, ochrony zdrowia czy oświaty. W formularzu zawarte są informacje dotyczące m.in. danych osobowych, stanu zdrowia osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, jej ewentualne obrażenia i urazy, zachowanie, kondycja psychiczna, informacja o świadkach i udzielonej pomocy oraz podjęte działania interwencyjne. Dodatkowo osobie dotkniętej przemocą przysługuje bezpłatna pomoc w formie poradnictwa medycznego, prawnego, socjalnego, psychologicznego, zawodowego. W razie potrzeby zapewnienie schronienia, jak również ochrona przed przemocą poprzez ustanowienie zakazu zbliżania się do osoby pokrzywdzonej, badania i zaświadczenia lekarskie, zapewnienie pomocy w uzyskaniu mieszkania i wiele innych[6]. Osoby te otrzymują także informacje i dane o instytucjach zajmujących się pomocą ofiarom przemocy, opis przestępstw związanych z tym tematem czy kompetencje służb. Wszystkie działania podejmowane w ramach procedury „Niebieskie Karty" są dokumentowane. Dzięki temu w momencie podejrzenia popełnienia przestępstwa, oryginały dokumentów zostają przekazane odpowiednim organom. Kolejnym etapem procedury jest przygotowanie i realizacja indywidualnego planu pomocy w przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, który ma na celu pomoc jej we wszystkich potrzebach. Podejmowane jest również rozmowa ze sprawcą. Zawiera ona m.in. pytania o formy i częstotliwość przemocy, świadków jej stosowania, karalność, nadużycia alkoholu i substancji psychotropowych, uzależnienia i leczenia odwykowe, zobowiązania sprawcy i podjęte wobec niego działania.

Zorganizowanie pomocy przez grupy robocze wobec konkretnej rodziny obejmuje:
- diagnozę sytuacji rodziny;
- zdefiniowanie celów pomocy i ustalenie priorytetów;
- planowanie działań adekwatnych do potrzeb i pomocy przy wykorzystaniu obowiązujących procedur i określenie warunków ich realizacji;
- podział i uszeregowanie zadań zgodnie z kwalifikacjami i uprawnieniami przedstawicieli;
- realizację zaplanowanych działań i kroków;
- monitoring sytuacji w rodzinie;

6 Lucyna Alagierska, *Procedura „Niebieskie Karty" w praktyce* (Kraków: Grupa Ergo 2012), 33.

– ewaluację i ocenę podjętych działań;
– dokumentowanie realizowanych działań[7].

Procedura „Niebieskie Karty" stanowi bardzo ważny aspekt walki z przemocą w rodzinie. Według statystyk, w 2019 roku liczba wypełnionych przez Policję formularzy wyniosła 74 313 (w tym 61 076 wszczynających procedurę i 13 237 dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury)[8]. Tak duża ilość jednoznacznie wskazuje, że skala problemu jest ogromna i potrzebne są w społeczeństwie takie narzędzia pomocy jak „Niebieskie Karty". Budujący jest jednak fakt, iż analizując wyżej wymienione statystyki od 2015 roku, można zauważyć, że liczba kolejnych przypadków przemocy wśród rodzin które są w trakcie procedury stopniowo maleje. Oznacza to, że podejmowane działania i starania przynoszą realny skutek i warte są kontynuowania.

Po przyjrzeniu się bliżej problemowi przemocy w rodzinie i procedurze „Niebieskie Karty", nasuwa się myśl – „A co ze zwierzętami"? Złe traktowanie zwierząt i agresja wobec słabszych istot widoczna jest na każdym kroku. Człowiek powinien chronić i otaczać opieką bezbronne zwierzęta, tymczasem coraz częściej słyszymy o krzywdach jakie im wyrządza. W opinii Andrzeja Elżanowskiego akty znęcania się nad zwierzętami są spowodowane tym samym co przemoc wobec ludzi. Mianowicie jest to fakt, że niektórzy ludzie osiągają satysfakcję poprzez zadawanie cierpienia[9]. Jest to jeden z czynników wskazujących na znaczące podobieństwa pomiędzy przemocą wobec zwierząt i ludzi.

Zwierzęta – zagadnienia prawne

W polskim ustawodawstwie większość narzędzi prawnych wynika z ustawy o ochronie zwierząt. Zgodnie z art.1 ust. 1 tej ustawy „zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę"[10]. Powyższej definicji może wywnioskować następujące fakty: przede wszystkim zwierzę nie jest rzeczą, co jest logiczne z etycznego punktu widzenia, natomiast dobrze, że jest to również podkreślone prawnie. Co więcej – zwierzę jest zdolne do odczuwania cierpienia, a więc i bólu. Ustawodawca nakłada również na nas ludzi obowiązki wobec zwierząt: poszanowanie, ochro-

7 Dorota Jaszczak – Kuźmińska, Katarzyna Michalska, *Zespoły interdyscyplinarne. Procedura „Niebieskie Karty"* (Warszawa: Parpamedia, 2012), 55.

8 Komenda Główna Policji, Przemoc w rodzinie, http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html [dostęp: 3.06.2020].

9 Joanna Helios, Wioletta Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane* (Wrocław: Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, 2017), 126.

10 Sejm RP, Ustawa z 21.08.1997r. o ochronie zwierząt, Dz.U., 2019 poz. 122 ze zm.

nę i opiekę. Jednakże zwierzę nie stanowi podmiotu tej ochrony – jest jej przedmiotem. Podkreślić trzeba fakt, że zgodnie z art. 1 ust. 2 u.o.z. w sprawach nieuregulowanych w ustawie do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy, przez co traktowanie zwierząt można uznać za wciąż bliskie przedmiotowemu. Co więcej – w Konstytucji RP nie ma żadnego bezpośredniego odwołania dotyczącego ochrony praw zwierząt, nie występuje w niej słowo „zwierzę" bądź „zwierzęta".

Ustawa o ochronie zwierząt wyróżnia dwa rodzaje przestępstw odnoszących się do zwierząt. Jest to znęcanie się nad zwierzęciem i pozbawienie go życia (art. 35 ust. 1 i 1a u.o.z.). K. Kuszlewicz przestępstwo znęcania się nad zwierzętami definiuje jako „wszelkie zachowania człowieka (zarówno w formie aktywnych działań, jak i zaniechań i biernej postawy) prowadzące do krzywdy zwierzęcia, które nie stanowią zabicia zwierzęcia i jednocześnie nie są prawnie dopuszczone"[11]. Analogicznie można ująć przestępstwa zabicia zwierząt – będą to wszystkie czyny doprowadzające do odebrania życia zwierzęciu, pod warunkiem, że nie są one zalegalizowane. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że zwierzęta z prawnego punktu widzenia nie są traktowane w sposób równy. Szczególną dysproporcję można zauważyć porównując zwierzęta towarzyszące jak koty czy psy i gospodarskie – na przykład drób bądź świnie. W pierwszym przypadku zabicie psa co do zasady będzie stanowiło przestępstwo, natomiast zabicie kury czy świni na mięso jest prawnie dozwolone.

Art. 35 ust. 2 u.o.z. wyróżnia także tzw. typ kwalifikowany, charakteryzujący się działaniem ze szczególnym okrucieństwem. Art. 4 pkt 12 u.o.z. definiuje go jako przedsiębranie przez sprawcę działań charakteryzujących się drastycznością form i metod, a zwłaszcza działanie w sposób wyszukany lub powolny, obliczony z premedytacją na zwiększenie rozmiaru cierpień i czasu ich trwania. Typ ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

Oprócz przestępstw na zwierzętach wyróżniamy też wykroczenia, które obwarowane są łagodniejszymi sankcjami prawnymi. Opisane są one również w u.o.z i chronią dobrostan zwierząt, tzn. „Wewnętrzną harmonię organizmu w połączeniu z harmonią ze środowiskiem realizowaną przez zaspokajanie specyficznych gatunkowo potrzeb organizmu zarówno fizjologicznych jak i behawioralnych"[12].

11 Karolina Kuszlewicz, *Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik* (Warszawa: Wolters Kluwer), 120.

12 Dominika Michalczyk-Wetula, „Uśmiercanie zwierząt, stosowanie wczesnego i humanitarnego zakończenia procedury." https://www.wbbib.uj.edu.pl/documents/41648/136458727/D2+W1.pdf/8fbbe62b-d8b3-4db2-a1c6-4af97d6746a0 [dostęp: 3.06.2020].

W książce J. Helios i W. Jedleckiej: *Współczesne oblicza przemocy,* autorki okrucieństwo w odniesieniu do zwierząt stawiają obok przemocy wobec kobiet i dzieci. Wyróżniają one trzy główne cechy przemocy:
- towarzyszy jej poczucie bezkarności sprawcy, który ma przekonanie, że może pozwolić sobie na przemoc;
- realizuje potrzeby sprawcy;
- wywołuje skutek w postaci naruszenia praw ofiary[13].

Biorąc pod uwagę powyższe cechy można zauważyć, że przemoc w stosunku do zwierząt nie różni się znacząco od przemocy wobec ludzi. Szczególnie u sprawców zachodzi podobny schemat działania, cechuje ich poczucie bezkarności, a agresją spełniają swoje potrzeby. Ewidentnie cierpią jednostki słabsze fizycznie – a więc dzieci, kobiety i zwierzęta. Jednak to los zwierząt w największej mierze zależny jest od człowieka. Z analizy raportu „Jak Polacy znęcają się nad zwierzętami?" wynika, że 83,5% wszystkich ofiar przestępstw z ustawy o ochronie zwierząt to zwierzęta domowe, 12,3% zwierzęta gospodarskie, natomiast 4,2% to zwierzęta wolno żyjące[14]. Z zestawienia tego można wywnioskować, że najbardziej narażone na przemoc są zwierzęta żyjące blisko człowieka, towarzyszące mu.

Warto podjąć także aspekt postępowania przed organami – zwierzę będące ofiarą nie stanowi strony w postępowaniu czy to w sądzie czy przed organami ścigania. Pokrzywdzonym może być właściciel zwierzęcia, jednakże zważywszy, że często jest on również sprawcą to wykluczone jest występowanie w podwójnej roli. Stąd podmiotami, które na podstawie art. 39 u.o.z. są uprawnione do wykonywania prawa pokrzywdzonego w postępowaniach karnych o przestępstwa i część wykroczeń są organizacje pozarządowe bądź społeczne. Zawiadomić o przestępstwie złożyć może każdy – osoba prywatna, instytucja samorządowa bądź państwowa czy właśnie organizacja społeczna. Następnie odpowiedni organ ma obowiązek do wydania postanowienia o wszczęciu lub o odmowie wszczęcia dochodzenia (art. 305 § 1 k.p.k.). Niestety, statystyki nie są budujące – 31,5% zarejestrowanych spraw kończy się postanowieniem o odmowie wszczęcia dochodzenia, natomiast 42,6% postanowieniem o umorzeniu dochodzenia[15]. Mimo to warto nie poddawać się i gdy mamy pewność, że do przestępstwa doszło – składać zażalenia na naszym zdaniem niesłuszne postanowienie.

13 Helios, Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy*, 10.

14 Dawid Karaś, „Jak Polacy znęcają się nad zwierzętami? Raport z monitoringu sądów, prokuratur i policji. Wersja rozszerzona." https://czarnaowca.org/wp-content/uploads/2016/03/CzarnaOwca-NMP-RAPORT-1.pdf [dostęp: 30.05.2020].

15 Fundacja Czarna Owca Pana Kota, „Jak pracują zwierzęta w służbach mundurowych. Raport z monitoringu." https://czarnaowca.org/wp-content/uploads/Jak-Pracuja-Zwierzeta.pdf [dostęp: 30.05.2020].

Po analizie praw zwierząt w oparciu o obowiązujące przepisy niewątpliwie nasuwa się wniosek, że ich dobro nie jest dostatecznie mocno chronione. Przepisy często są ogólnikowe, zależne od indywidualnej interpretacji, zawierają luki prawne. Prawo dotyczące zwierząt wymaga dalszych działań legislacyjnych tak aby narzędzia prawne stały się skuteczniejsze i realnie pomagały w obronie zwierząt. Trudno oprzeć się wrażeniu, że ustawa o zwierzętach w wielu momentach skupia się głównie na ludziach i ich wygodzie.

Postulat rozszerzenia procedury „Niebieskie Karty" o przemoc wobec zwierząt

Ochrona wobec zwierząt jest kwestią bardzo istotną ze względów etycznych, moralnych, biologicznych i społecznych, a także prawnych. Niestety, pomoc tym istotom nie jest postrzegana jako działanie priorytetowe, a przemoc wobec zwierząt często jest lekceważona. Szczególnie bliską człowiekowi kategorię stanowią zwierzęta towarzyszące, które tworzą bardzo ważny aspekt ludzkiego życia. Ze statystycznych badań które przeprowadzono wynika, że prawie połowa Polaków – dokładnie 48% posiada co najmniej jedno zwierzę domowe. Z grupy tej zdecydowaną przewagę stanowią posiadacze psa (83%), a kolejnym z kolei posiadanym zwierzęciem jest kot (44%)[16]. Przypomnę, że zgodnie z u.o.z. grupę tą stanowią zwierzęta tradycyjnie przebywające wraz z człowiekiem w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza. Co więcej – zgodnie z orzecznictwem „nie można wykluczyć istnienia więzi emocjonalnej z utrzymywanymi w domu ptakami, jak chociażby papugami lub gadami jak np. żółwie. Tym samym w obu tych przypadkach będziemy mieli do czynienia ze zwierzętami domowymi. W obu też przypadkach zwierzęta te zaliczyć należy do zwierząt domowych tradycyjnie przebywających w domu"[17]. Wysoce istotne jest zwrócenie uwagi na zależność, która jest widoczna między przemocą w stosunku do zwierząt, a przemocą w ogóle. Tak jak wspominałam na początku artykułu, przyczyny przemocy wobec zwierząt i wobec ludzi mogą być tożsame, a co za tym idzie – warto zastanowić się nad tym, aby działania zmierzające ku pomocy i polepszeniu sytuacji były podobne. Według badań przeprowadzonych

16 RMF 24, „Blisko połowa Polaków ma zwierzęta domowe. Psy wygrywają z kotami." https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-blisko-polowa-polakow-ma-zwierzeta-domowe-psy-wygrywaja-z-ko,nId,1546428 [dostęp: 18.06.2020].

17 Wolters Kluwer, Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 10 listopada 2016 r. II SA/Lu 656/16, https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/ii-sa-lu-656-16-wyrok-wojewodzkiego-sadu-522292993 [dostęp: 18.06.2020].

w schroniskach dla kobiet poszkodowanych przemocą domową w Stanach Zjednoczonych wynika, że wśród tych, które posiadały zwierzę domowe, aż 71% przyznało, że sprawca stosował przemoc także nad zwierzęciem[18]. Zgodnie z opinią B. Błońskiej – „zwierzęta towarzyszące funkcjonują na prawach członka rodziny, a zatem wszystkie dysfunkcje i zaburzenia tej rodziny dotyczą również np. psa i kota"[19]. Powyższe argumenty wskazują, że zwierzęta towarzyszące jako istoty słabsze i niepotrafiące się obronić także padają ofiarą przemocy domowej.

Aby uzasadnić słuszność postulatu rozszerzenia procedury „Niebieskie Karty" na zwierzęta towarzyszące, przytoczę kilka przykładów:

> Zamieszkujący w miejscowości Pisz, 46-letni mężczyzna został zatrzymany pod zarzutem znęcania się na członkami najbliższej rodziny – żoną i małoletnimi dziećmi w wieku 16 i 8 lat. Jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego, podejrzany wielokrotnie i bez powodu inicjował awantury domowe podczas których obrażał żonę w wulgarny sposób, wyrzucał z domu oraz stosował groźby pozbawienia życia. Niejednokrotnie stosował wobec niej przemoc fizyczną – bił ją po ciele i pozbawiał ją pieniędzy niezbędnych do utrzymania rodziny. Mężczyzna znęcał się również w sposób analogiczny nad swoimi dziećmi. W toku śledztwa ustalono, iż czterdziestoseściolatek w 2017 roku dopuszczał się także znęcania nad psem, którego był właścicielem. Bił go i rzucał nim o parkiet. Finalnie doprowadziło to do śmierci suczki. Dodatkowo śledczy ustalili, iż podejrzany od prawie 2 lat stosował przemoc również wobec swojego drugiego psa. Mężczyzna usłyszał zarzut psychicznego i fizycznego znęcania się nad żoną i dziećmi oraz dwa zarzuty dotyczące znęcania się nad zwierzętami[20].

> Sąd Rejonowy w Żaganiu skazał mężczyznę na rok bezwzględnego więzienia za znęcanie się fizyczne i psychiczne nad swoją małżonką. Przez okres 2 lat dopuszczał się na niej przemocy, gróźb karalnych, doprowadzając do licznych uszczerbków na jej zdrowiu. Dodatkowo oskarżony zabił papugę Nimfę przez skręcenie jej karku. Kara byłaby niestety jeszcze niższa, gdyby napastnik nie naruszył rygoru uprzedniego wyroku w zawieszeniu[21].

18 Kuszlewicz, *Prawa zwierząt*, 135.

19 Barbara Błońska, „Relacje pomiędzy krzywdzeniem zwierząt a przemocą stosowaną wobec ludzi." w: *Sprawiedliwość dla zwierząt,* red. Barbara Błońska et al. (Warszawa: Instytut Nauk Prawnych PAN, 2017), 114.

20 Gazeta Piska, „Areszt dla 46-latka za znęcanie się nad rodziną i dwoma psami." https://pisz.wm.pl/567593,Areszt-dla-46-latka-za-znecanie-sie-nad-rodzina-i-dwoma-psami.html [dostęp: 20.06.2020].

21 Fundacja Czarna Owca Pana Kota, „Zupa była za słona i pies zbyt głośno szczekał." https://czarnaowca.org/blog/zupa-byla-slona-pies-zbyt-glosno-szczekal [dostęp: 20.06.2020].

W Lublinie Sąd Rejonowy skazał Henryka A. na karę pozbawienia wolności na okres 1 roku z warunkowym zawieszeniem na 3 lata za zabicie psa i znęcanie się nad małżonką. Dodatkowo, Sąd orzekł zakaz posiadania przez niego jakichkolwiek zwierząt na 10 lat i nawiązkę – 2000 złotych. Do zdarzeń miało dojść w lipcu 2018r. O zajściu zawiadomiła policję lekarz weterynarii, którą wezwała na miejsce zdarzenia żona właściciela. Okazało się, że suczka doznała ran głowy, a powstały one w wyniku uderzenia młotkiem. Z powodu poniesionych obrażeń, zwierzę uśpiono aby skrócić ogromne cierpienie[22].

W Dąbrowie Tarnowskiej Sąd skazał mężczyznę na karę pozbawienia wolości na okres 2 lat z warunkowym zawieszeniem na okres lat 5 za to, że znęcał się fizycznie i psychicznie nad członkami rodziny (siostrą, matką i ojcem). Dopuszczał się gróźb karalnych – straszył śmiercią, wyganiał ich z domu, obrażał używając wulgarnych określeń oraz dopuszczał się gwałtów na krowie i psie[23].

Przykładów podobnych do wyżej przedstawionych jest bardzo wiele i w sposób jednoznaczny wskazują one na tożsame występowanie przemocy wśród członków rodzin i zwierząt towarzyszących. Jako, że „Niebieskie Karty" stanowią rozwinięty i skuteczny sposób walki z przemocą domową, warto byłoby uwzględnić w tej procedurze także przemoc w stosunku do zwierząt towarzyszących. Postulat ten jest propagowany m.in. przez S. Spurek, M. Anaszewicza i K. Kuszlewicz. Zmiana powinna uwzględniać poszerzenie ram rozmowy zespołu interdyscyplinarnego z osobą podejrzaną o przemoc wobec zwierząt, a także zawarcie tejże przemocy w formularzu „Niebieskie Karty" w kategorii przykładów przemocy fizycznej, a także przykładów „innego rodzaju zachowań[24]. Następne bardzo istotne postulaty dotyczą tworzenia miejsc schronienia dla zwierząt towarzyszących dotkniętych przemocą domową, jak również izolację poprzez ustanowienie zakazu zbliżania się sprawcy do zwierzęcia domowego, którego był opiekunem[25]. Umiejscowienie przemocy domowej wobec zwierząt towarzyszących w procedurze „Niebieskie Karty" mogłoby realnie wpłynąć na ich ochronę, a także pozwolić skuteczniej działać w przypadku stwierdzenia przemocy w odniesieniu do tej kategorii zwierząt.

22 Fundacja Ex Lege, „Wyrok w sprawie psa zatłuczonego młotkiem." https://www.fundacjaexlege.pl/interwencje/wyroki/wyrok-w-sprawie-psa-zatluczonego-mlotkiem/?fbclid=IwAR2W2JZspXorccVLmLvovw1319G7Xf-SbIOeo6lmqQxupUU8GeeZ3O5wdYE [dostęp: 20.06.2020].

23 Fundacja Czarna Owca Pana Kota, „Zupa była za słona i pies zbyt głośno szczekał".

24 Marcin Anaszewicz, Sylwia Spurek, „O wszystkich ofiarach przemocy domowej." w: *Sprawiedliwość dla zwierząt*, red. Barbara Błońska et al. (Warszawa: Instytut Nauk Prawnych PAN, 2017), 145.

25 Ibid., 146–147.

Wnioski i rekomendacje

Zgodnie ze statystykami zawartymi w raporcie „Jak Polacy znęcają się nad zwierzętami", największa ilość spraw z zakresu przemocy wobec zwierząt dotyczy właśnie zwierząt domowych – jest to ponad 80%[26]. To potwierdza argumenty zawarte w mojej pracy odnośnie faktu, że najbardziej narażone na przemoc są zwierzęta żyjące obok człowieka – zwierzęta towarzyszące, domowe. Stąd postulat rozszerzenia instytucji „Niebieskie Karty" na tą właśnie grupę zwierząt jest w pełni uzasadniony. Niewątpliwie bardzo ważnym aspektem jest zmiana świadomości i myślenia wśród społeczności – zarówno tych lokalnych, jak i w rozumieniu państwowym, globalnym. Brak akceptacji, reagowanie i działanie mogą stanowić klucz do walki z przemocą. Zważywszy na fakt, że przyczyny przemocy wobec ludzi i wobec zwierząt często są podobne – to znaczy głównie krzywda wyrządzana jest podmiotom słabszym fizycznie i psychicznie, sprawcami są osoby z najbliższego otoczenia, a ofiary nie potrafią bądź nie są w stanie same się obronić logicznym jest uznanie, iż istnieją zależności i cechy wspólne pomiędzy stosowaniem przemocy wobec zwierząt i przemocą domową. Stąd, aby skutecznie zredukować przemoc wobec zwierząt potrzeba równie szerokich działań na wielu polach.

Obszary i działania na które przede wszystkim pragnę zwrócić uwagę to:

- Prawo – istniejące obecnie przepisy i rozwiązania prawne w stosunku do zwierząt nie są wystarczające. Wymagają one dalszych działań legislacyjnych zwiększających ochronę zwierząt. Postępowania prowadzone wobec przestępców krzywdzących zwierzęta często są umarzane bądź wymiar kary jest bardzo łagodny. Przepisy zawierają luki prawne, często podlegają dowolnej interpretacji. Zmiany jednak możliwe będą tylko jeśli kwestia praw zwierząt stanie się częstszym tematem podejmowanym przez środowisko prawnicze. To prawnicy, którym los zwierząt nie jest obojętny stanowią motywator progresu prawodawstwa.
- Edukacja – szerzenie wiedzy dotyczącej ochrony i traktowania zwierząt powinna mieć miejsce wśród wszystkich grup wiekowych – od dzieci, poprzez młodzież i studentów, po osoby dorosłe i starsze. Tylko zmiana myślenia i wypracowanie w sobie wrażliwości i empatii w stosunku do innych żywych istot pozwoli pomagać zwierzętom w skali całego społeczeństwa. Szerzeniem opiekuńczej postawy wobec zwierząt powinni zajmować się zarówno nauczyciele, wykładowcy, etycy, działacze ale także media – telewizja, radio i portale społecznościowe.

26 Karaś, „Jak Polacy znęcają się nad zwierzętami?"

W końcu każdy z nas – działając lokalnie, w swoim otoczeniu może realnie wpływać na zmianę postaw wobec zwierząt.
- Powstawanie nowych organizacji i stowarzyszeń zajmujących się szeroko rozumianą pomocą zwierzętom.
- Powołanie urzędu rzecznika lub rzeczniczki do spraw ochrony zwierząt w Polsce na mocy prawa – jako urzędnika państwowego w drodze ustawy, który mógłby działać niezależnie od rządu i reprezentować prawa zwierząt w postępowaniach.

Podejmowanie tych działań wraz z urzeczywistnieniem postulatu o uwzględnienie przemocy wobec zwierząt towarzyszących w procedurze „Niebieskie Karty" w sposób znaczący wpłynęłoby na ochronę i traktowanie zwierząt w Polsce. Procedura w odniesieniu do zwierząt mogłaby opierać się na podobnych zasadach jak ta w stosunku do ludzi. Obok jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, policji czy ochrony zdrowia powołane zostałyby podobne jednostki lecz swoim zakresem działania obejmujące zwierzęta, powstałyby także miejsca pozwalające w bezpieczny sposób odizolować zwierzęce ofiary przemocy domowej od sprawców. Tym samym rozszerzenie narzędzia pomocy, jakim niewątpliwie są „Niebieskie Karty" o zwierzęta pozwoliłoby podejmować działania w sposób dualistyczny, a co za tym idzie – stanowiłoby pełną, skuteczną i wieloaspektową instytucję do walki z przemocą domową.

Bibliografia

Alagierska, Lucyna. *Procedura „Niebieskie Karty" w praktyce.* Kraków: Grupa Ergo 2012.

Anaszewicz, Marcin; Spurek, Sylwia. „O wszystkich ofiarach przemocy domowej." W: *Sprawiedliwość dla zwierząt*, red. Barbara Błońska et al. Warszawa: Instytut Nauk Prawnych PAN, 2017.

Bednarski, Henryk. „Przemoc w rodzinie jako przykład dysfunkcjonalności rodziny." *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, Nr 1–2 (2012).

Błońska, Barbara. „Relacje pomiędzy krzywdzeniem zwierząt a przemocą stosowaną wobec ludzi." W: *Sprawiedliwość dla zwierząt,* red. Barbara Błońska et al. Warszawa: Instytut Nauk Prawnych PAN, 2017.

Fundacja Ex Lege. „Wyrok w sprawie psa zatłuczonego młotkiem." https://www.fundacjaexlege.pl/interwencje/wyroki/wyrok-w-sprawie-psa-zatluczonego-mlotkiem/?fbclid=IwAR2W2JZspXorccVLmLv0vw1319G7Xf-SbIOeo6lmqQxupUU8GeeZ3O5wdYE [dostęp: 20.06.2020].

Fundacja Czarna Owca Pana Kota. „Jak pracują zwierzęta w służbach mundurowych. Raport z monitoringu." https://czarnaowca.org/wp-content/uploads/Jak-Pracuja-Zwierzeta.pdf [dostęp: 30.05.2020].

Fundacja Czarna Owca Pana Kota. „Zupa była za słona i pies zbyt głośno szczekał." https://czarnaowca.org/blog/zupa-byla-slona-pies-zbyt-glosno-szczekal [dostęp: 20.06.2020).

Gazeta Piska. „Areszt dla 46-latka za znęcanie się nad rodziną i dwoma psami." https://pisz.wm.pl/567593,Areszt-dla-46-latka-za-znecanie-sie-nad-rodzina-i-dwoma-psami.html [dostęp 20.06.2020].

Helios, Joanna; Jedlecka, Wioletta. *Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane.* Wrocław: Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, 2017).

Jaszczak–Kuźmińska, Dorota; Michalska, Katarzyna. *Zespoły interdyscyplinarne. Procedura „Niebieskie Karty."* Warszawa: Parpamedia, 2012.

Karaś, Dawid. „Jak Polacy znęcają się nad zwierzętami? Raport z monitoringu sądów, prokuratur i policji. Wersja rozszerzona." https://czarnaowca.org/wp-content/uploads/2016/03/CzarnaOwca-NMP-RAPORT-1.pdf [dostęp: 30.05.2020].

Komenda Główna Policji. „Przemoc w rodzinie." http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html [dostęp: 3.06.2020].

Ks. Młyński, Józef. „Przemoc w rodzinie – skala zjawiska, ofiary przemocy i formy pomocy pracowników socjalnych." *Studia Socialia Cracoviensia*, t. 4 nr 2 (7), (2012).

Kuszlewicz, Karolina. *Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik.* Warszawa: Wolters Kluwer 2019.

RMF 24. „Blisko połowa Polaków ma zwierzęta domowe. Psy wygrywają z kotami." https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-blisko-polowa-polakow-ma-zwierzeta-domowe-psy-wygrywaja-z-ko,nId,1546428 [dostęp: 18.06.2020].

Rode, Danuta. *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.

Sejm RP, Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. 2005 Nr 180 poz. 1493.

Sejm RP, Ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt. Dz.U. 2019 poz. 122 ze zm.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 10 listopada 2016 r. II SA/Lu 656/16. Wolters Kluwer. https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/ii-sa-lu-656-16-wyrok-wojewodzkiego--sadu-522292993 [dostęp: 18.06.2020].

„Niebieskie Karty" a przemoc wobec zwierząt

Abstrakt

Zwierzęta to istoty żyjące obok ludzi. Ich ochrona stanowi nasz obowiązek ze względów moralnych, etycznych, ekologicznych, prawnych czy społecznych. Niestety, zwierzęta często padają ofiarą przemocy ze strony człowieka. Celem niniejszego artykułu było przedstawienie postulatu rozszerzenia procedury „Niebieskie Karty" o zwierzęta towarzyszące i udowodnienie hipotezy, że uprawnione jest stosowanie analogii pomiędzy przemocą wobec zwierząt, a osobami najbliższymi. W toku pracy zostały wskazane znaczące podobieństwa i cechy przemocy odnoszącej się do zwierząt domowych i członków rodzin. Wśród nich są między innymi: fakt, że przemoc stosowana jest głównie wobec podmiotów słabszych fizycznie i psychicznie, ofiary nie potrafią samodzielnie przeciwsta-

wić się atakom, a sprawcy najczęściej pochodzą z najbliższego otoczenia ofiary. Ukazano także przykłady konkretnych zachowań uwidaczniających przemoc zarówno wobec członka rodziny jak i zwierzęcia domowego. Wskazano również regulacje prawne dotyczące praw zwierząt w polskim systemie prawnym. W artykule scharakteryzowano procedurę „Niebieskie Karty" jako narzędzie skutecznie pomagające w walce z przemocą rodzinną, a także wspierające i pomagające ofiarom. Przedstawiono działania mogące przynieść realną pomoc w kwestii wyrządzania krzywdy zwierzętom domowym.

Słowa kluczowe: „Niebieskie Karty," przemoc wobec zwierząt, ochrona zwierząt, prawa zwierząt, prawa zwierząt a prawo

Katarzyna Sikora – absolwentka studiów licencjackich na kierunku etyka – mediacje i negocjacje, aktualnie studentka studiów magisterskich na tym samym kierunku oraz studentka V roku prawa na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

„Blue Cards" and violence against animals

Summary

Animals are creatures living next to humans. Their protection is our duty for moral, ethical, environmental, legal and social reasons. Unfortunately, animals are often victims of human violence. The purpose of this article was to present the postulate of extending the "Blue Cards" procedure to include companion animals and to prove the hypothesis that it is legitimate to apply the analogy between violence against animals and the closest relatives. In the course of the article we indicate similarities and features of violence relating to domestic animals and violence toward family members. These include, among others: the fact that violence is used mainly against physically and mentally weaker subjects, the victims are unable to oppose the attacks on their own, and the perpetrators most often come from the victim's immediate vicinity. There are also examples of specific behaviours that demonstrate violence against both a family member and a pet. Regulations concerning laws of animals were also indicated in the Polish legal system. The article describes the "Blue Cards" procedure as the tool effectively helping with the fight against family violence, as well as supporting and helping victims. Actions that can bring real help in the matter of harming domestic animals were presented.

Key words: "Blue Cards", violence against animals, animal protection, animal rights in law

Katarzyna Sikora – Graduate of BA studies in the field of Ethics – Mediation and Negotiations, currently a graduate student in the same field and a fifth year student of Law at the Pedagogical University of National Education Commission in Krakow.